

Oponentský posudek bakalářské práce Anny Mrázové Ikonoterapie v léčbě drogových závislostí

Bakalářská práce A. Mrázové vyniká mimořádně dobrým jazykovým stylem, pečlivými korekturami (nenašel jsem jediný překlep ani pravopisnou chybu s výjimkou malého písmene ve slově „jehovovi“ s. 32) a logickou stavbou. Kapitola 3 možná mohla být rozdělena na dvě kapitoly, 3.1 a 3.2 jsou teologickým výkladem, 3.3. praxí metody. Seznam literatury je poměrně rozsáhlý a mohl být logicky rozdělen na díla vztahující se k terapii a díla vztahující se k pravoslavné teologii a spiritualitě. Seznam literatury spojuje texty různé úrovně, a z vlastní práce se mi zdá, že jejich kvalitativní rozdíl autorka práce ne vždy zaregistrovala. Vedle uvedených děl bych autorce doporučil i BP Gustava Černého Duchovní rozměr léčby závislých, kterou jsem kdysi vedl – je standardní povinností před vlastní odbornou prací se seznámit s tím, co už k tématu bylo napsáno. Přílohy jsou užitečné, ale v příloze III. je text špatně čitelný a v příloze IV. vůbec nečitelný – vzhledem k tomu, že asi nebylo možno pořídit lepší reprodukce, mohl být text aspoň v případě IV. přepsán pod zobrazením.

Co se týče obsahu, nemohu jako nespecialista posoudit, nakolik bylo nutné uvést vše, co se k léčbě drogové závislosti říká v kapitole 2, založené hlavně na citaci předpisů a tří spíše elementárních textů (z nichž jeden se nazývá Úvod a druhý Základy).

Jakožto ekumenický teolog se v posudku zaměřuji na části 3.1 a 3.2. Autorka se zde dovolává pravoslavné antropologie, ale žádné pravoslavné publikace k teologické antropologii neuvádí – přitom by to bylo velmi vhodné, protože pravoslavná antropologie je odvozena jednak z christologie, jednak z pastorační zkušenosti Otců. (Stručné představení hlavních pozic lze najít i v mých přednáškách z teologické antropologie ESP na stránkách KFI). Problematická je i nereflektovaná práce s mnohoznačným pojmem „spirituální“. Pravoslavná péče o duši byla skutečně tradičně pojímána terapeuticky, ale vlastním zraněním a předmětem terapie byl hřích – pojem, který se v práci objevil, pokud jsem si všiml, jen jako stav světa post lapsum, nikoli jako osobní problém klienta. Problémem člověka je hřích a smrtelnost, ne absence nějaké vágní spirituality. Samozřejmě si uvědomuji, že tato jednostrannost je dána tím, že právě pojem spirituality je akceptovatelný v medicíně a sociální práci, a proto vhodný jako východisko. Jinou výtkou, u absolventky SCHP asi omluvitelnou, je nerozlišení toho, co je propriem pravoslavné teologie a co je svázáno s antickými filosofiemi – pojem theosis pochází od Platóna a z platonské tradice, pojetí vášní, s nímž autorka pracuje, je dědictvím stoicismu (proto se od něj autorkou citovaný Ware fakticky distancuje), pojem ctností jako dobrých energií a vůbec pojem energií má příslušný význam v palamismu a je zcela odlišný od toho, co

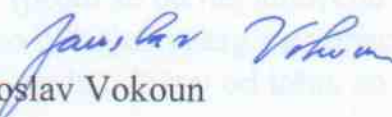
si pod tím představíme v dnešní češtině; podobně je tomu se stoickým pojmem apatheia.

V případě výkladu o ikonách překvapí, že autorka, ač se opírá o některé velmi vhodné zdroje (mezi něž nepočítám www stránky paní Baudišové) v podstatě zůstává u západního pojetí náboženského obrazu (vizualizace pro negramotné, symbolika) a zřejmě jí uniklo to nejpodstatnější, tj. reálná participace obrazu na zobrazeném. (Jen na okraj, jako nezásadní věc, konstatuji, že autorka přebírá i banální tvrzení o tom, že se ikony nemalují, ale píší ((ač dále mluví o ikonomalbě)) – nejedná se o nějakou specifiku ikon, ale o kalk z řečtiny, ikonopisec „píše“ ikony obdobně jako zeměpisec „píše“ mapy...). Drobností je interpretace obrácené perspektivy jako alternativy k individualismu (zde se autorka nechala svést romantickým výkladem Florenského) – ve skutečnosti je hledící člověk centrem všeho právě při obrácené perspektivě.

Výklad ikony Trojice je založen na zbožné úvaze z Cest katecheze. Ve skutečnosti se vede celá staletí spor, zda lze jednotlivé anděly připsat různým osobám Trojice a pokud ano, pak kterým. Za nejpravděpodobnější považuji argumentaci L. Müllera, který sice nečiní definitivní rozhodnutí, ale zjevně se kloní k jiné identifikaci, než nabízí autorka, tj. že prostřední postavou je nejspíše Bůh Otec, vlevo od něj z pohledu pozorovatele je Duch svatý a vpravo Syn. Ikona mě provází už tři desetiletí (mám ji i ve své kanceláři na TF) a také jsem se nechal svést kdysi znaky, které by ukazovaly na Syna uprostřed – hlavní argument, prsty ukazující na kalich, ale průkazně je omylem restaurátora z počátku 20. století. Barvy nejlépe odpovídají tomuto řešení (purpur pro Ducha, zjevné blankytné božství pro Otce a překrytí blankytnu zelení světa pro Syna). Navíc Müller argumentuje, že jde o Rublevovu meditaci povolání Izajáše jako vnitřní rozhovor osob Trojice, s otázkou Otce Duchu „Koho pošleme?“ jako inovaci oproti tradičnímu zobrazování nerozlišitelných osob ponořených v individuální věčné zadumání. „Prázdné místo u stolu“ nevidím a je dogmaticky vyloučené, pro čtvrtou osobu tam prostě místo není, ta má své místo tam, kde se sbíhají linie obrácené perspektivy. „Kalich“ je spíše obětní miska, obětované zvíře (?) spojuje christologický motiv s hostinou Abrahámovou.

Vzdor těmto výhradám práci hodnotím jako nadstandardně dobře zpracovanou a užitečnou bakalářskou práci a **doporučuji ji k obhajobě**, případně také ke zpracování do formy článku v odborném časopise.

V Českých Budějovicích o svátku sv. Izáka Syrského, 25.4.2013


Jaroslav Vokoun